

NOVE ČRKE ZA NOVO DOBO: UNIVERZALNA ABECEDA JOŽEFA POKLUKARJA

Petra Černe Oven

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje, Ljubljana
Petra.CerneOven@aluo.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.37.247-258

Članek obravnava projekt Jožefa Poklukarja (1791–1866), v katerem je poskušal vzpostaviti univerzalno abecedo za slovanske jezike. Poklukar je o projektu začel razmišljati že v dvajsetih letih 19. stoletja, a je do prve javne objave prišlo šele leta 1851. Naslednjih deset let je intenzivno razvijal svojo abecedo ter v časopisih in samozaložbi objavljal posodobljene verzije litografskih tabel, ki so osnovno gradivo te raziskave. Čeprav je njegov projekt zanimiv tako z jezikoslovnega kot s tipografskega stališča, ni imel nobenega vpliva na notacijo in ostaja primer utopičnega projekta.

tipografija, univerzalna abeceda, diakritični znaki, slovenski jezik, slovanski jeziki

The article describes the project of Jožef Poklukar (1791–1866), in which he tried to establish a universal alphabet for the notation of the Slavic languages. Poklukar began working on the project in the 1820s, but published the first article only in 1851. After that he intensively developed his alphabet and published numerous updated versions of lithographic tables in daily newspapers and as a publisher. Printed material sources were used as the core material of the research. Although his project was interesting from the linguistic and typographic point of view, it had no influence on the notation and remains an example of a utopian project.

typography, universal alphabet, diacritical signs, Slovene language, Slavic languages

Kljub uvedbi gajice v poznih štiridesetih letih 19. stoletja na našem jezikovnem področju obstaja še en, kasnejši poskus reševanja problema zapisovanja posebnih slovanskih glasov.¹ To je bil projekt teologa in jezikoslovca Jožefa Poklukarja (1791–1866), ki je univerzalno abecedo razvijal iz prepričanja, da morajo slovanski narodi enkrat za vselej rešiti problem posebnih znakov. Njegov projekt je zanimiv iz več razlogov: prvič, časopisni članki, ki komentirajo njegovo razpravo, nam kažejo stališče o sprejetju gajice, in drugič, njegova razprava in spremljevalno gradivo sta zelo temeljita.²

- 1 Gre za glasove, ki so bili v slovanskih jezikih v preteklosti pisani z raznimi kombinacijami črk (sedaj: č, đ, š, ž itn.), Poklukar pa omenja tudi odprti in zaprti *e* ter odprti in zaprti *o* in mnoge druge glasove v poljskem, češkem in drugih slovanskih jezikih (prim. *Ankündigung*).
- 2 Poglobljeno ukvarjanje s tematiko je primerljivo s podobnimi projekti v tujini; nekateri od njih so omenjeni ob koncu članka.

O Poklukarju ni veliko sekundarnih virov, primarni viri pa so njegova brošura (Poklukar 1851–1858) in priloge, ki jih je dal natisniti. Kronologijo dogodkov se je dalo rekonstruirati s preučevanjem časopisnih člankov, povezanih z izdajanjem njegovega gradiva, in iz njegovega dopisovanja s sodobniki. Poklukar si je prizadeval za združitev Slovanov v enotnem jeziku in abecedi, v čemer lahko vidimo vplive panslovanske politike. Čeprav je bilo njegovo stališče zanimivo, je bilo oddaljeno od treznega, zmerno nacionalnega pogleda takratne politike.

Poklukar se kaže kot osamljen in utopičen reformator, ki se ni zanimal samo za kulturo in jezik, ampak tudi za področja, ki bi mu omogočala izpeljavo idej – npr. za tipografijo. Njegove razprave so polne podrobnih pojasnil o oblikah črk, o čitljivosti, vidi se njegovo poznavanje drugih sistemov pisav, obravnava pa tudi povezavo med zvoki in oblikami.³

Poklukar se je rodil 16. aprila 1791 v Gorjah in umrl 7. marca 1866 v Ljubljani. Študiral je filozofijo in teologijo, leta 1823 pa je postal učitelj v Celovcu, kjer je vzpostavil tesne stike s slovensko inteligenco. Tam se je srečal z Antonom Martinom Slomškom, kar je mogoče prispevalo k njegovemu zanimanju za slovanske abecedne sisteme. Iz Poklukarjeve brošure⁴ je mogoče zaključiti, da se je s to temo začel ukvarjati že, ko je bil v Celovcu. Leta 1831 se je preselil v Ljubljano in postal profesor pastoralne teologije, leta 1848 pa je bil imenovan za stolnega kanonika v Ljubljani (Lukman 1933–1952: 427–429).

Časopisni članki o pravopisu

Poklukar se je javni razpravi o jeziku pridružil pozno, saj je šele leta 1849 objavil serijo člankov z naslovom *Kako dolgo še ne bomo lažnivosti sojega pravopisa slovo dali?* (Poklukar 1849). V njih je že prisotna glavna ideja: poenotenje vseh slovanskih narodov na podlagi abecede, ki bi združevala več kot 80 milijonov ljudi. Eno od temeljnih vprašanj je bila seveda izbira jezika za skupno osnovo:

[K]tero slovansko slovilo (Dialect) bo v občeji pismovinski jezik izvolila? – Gotovo ne drugo, kakor katero je nar mečji, nar lepši, nar plemenitniši, in to je brez dvoma – Serbsko, katero je v lepoglasji Laškimu ali Talijanskimu enako (Poklukar 1849/2: 8–9).

Jasno je, da je bila zamisel o prevzemu srbskega jezika na celotnem slovanskem območju drzna, in ni presenetljivo, da je urednik *Novic* dodal dolg komentar, v katerem se je zavzel za podporo individualnim slovanskim jezikom, ki da so – v nasprotju z nemško politiko – sposobni visoke kakovosti izražanja na vseh literarnih področjih.

Poklukarjeve ideje niso ostale neopažene. Odzivi so bili negativni, češ da je to vprašanje zaključeno in da naj s tem ne izgubljam več časa. Izražena sta bila želja, da naj bi »v prihodnje ne bilo več govorjenja od pravopisa ali abecede v očitnih listih«, in mnenje, da se nasprotniki samo smejejo, »da nam je abecedna vojska nekako načarana« (Podlipski 1849: 82–83).

3 Za več informacij o povezavi med obliko in zvokom glej razdelek Brošura *Ankündigung*.

4 V njej trdi, da je to tematiko raziskoval že 25 let (Poklukar 1851–1858: 41).

Objave v *Novicah* in *Zgodnji Danici*

Kljub kritikam je Poklukar kmalu začel objavljati svoje znanstvene osnove za reformo. Za boljše razumevanje obsega njegovega projekta je pomembno razumeti kronologijo objavljenih del. Prva natančnejša objava je članek *Naznanilo v Novicah* in *Zgodnji Danici* (Poklukar 1851a, 1851b), ki mu je takoj sledilo še nekaj drugih:

- brošura *Ankündigung* z dodatno tabelo z naslovom *Brevi Manu-Vorschlag* (pred avgustom 1851),
- dodatna tabela *Supplement-Blatt* (avgust 1851),
- nato *Schluss-Probeblatt* (februar 1853)
- in letak *Universal-Alphabet* (ki ni datiran).

Potem je prišlo do velike vrzeli, ki so ji sledile dodatne tabele:

- *Nachträgliches Probeblatt* (30. november 1857),
- *Siebenter letzt-rectificirter Vorschlag* (20. maj 1858),
- *Poskušnja* (avgust 1860, januar 1861),
- *Poskušnja* (november 1860, januar 1861) in *Poskušnja* (januar 1861).

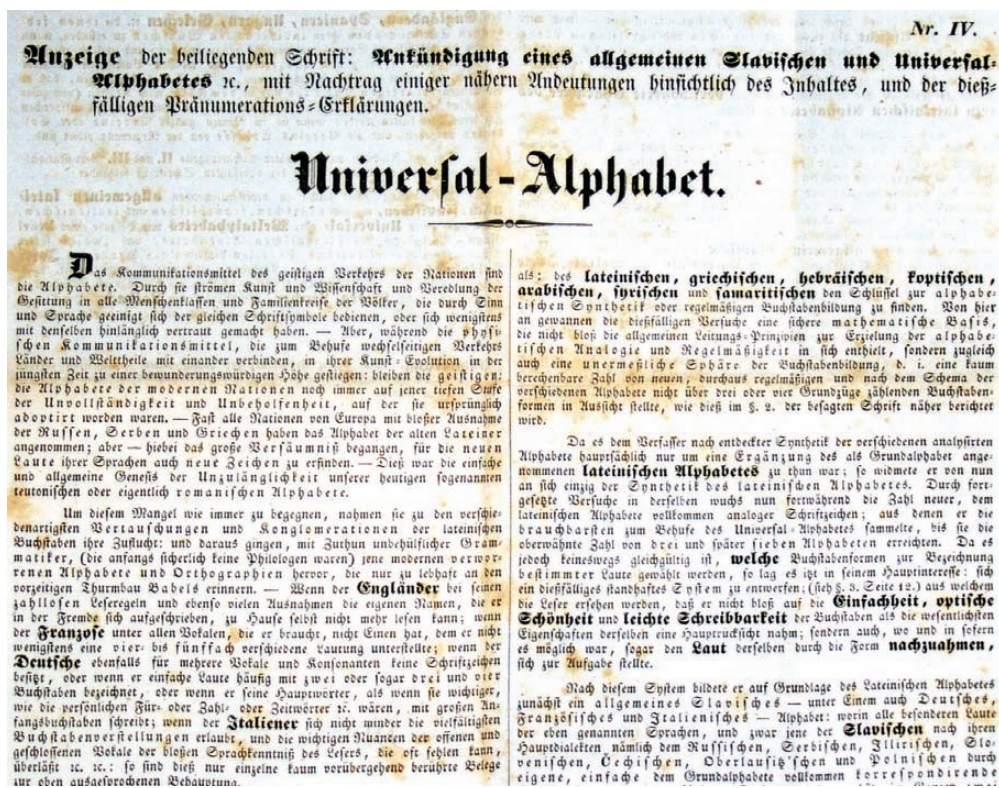
V *Naznanilu v Novicah* je Poklukar napovedal »prihodnjo izdajo noviga, občno-slovanskiga, zraven tudi nemškiga, francoskiga in laškiga, in po dopustljivosti okoljšin tudi vesolniga ali celosvetskiga alfabeta s priloženo kratko predlago samiga slovenskiga v poskušnjo«. Majhno število bralcev je videl kot enega največjih problemov, sploh za razvoj znanosti, literature in umetnosti, govoril pa je tudi o visokih stroških majhnih naklad in pridigal: »Čas je tedaj, da se [...] pred vsem v alfabetu in pisanji zedinimo, če nočemo, da bi vsem drugim narodom na večno zadej hodili, in le drobtinice pobirali, ki od njih miz padejo.« (Poklukar 1851a: 132–133)

Letak *Universal-Alphabet*

Poklukar je *Universal-Alphabet* (Poklukar b. l.) (Slika 1) najbrž izdal po brošuri in po prvi dodatni tabeli, vendar ga moramo predstaviti na tej točki, saj vsebuje informacije, ki so pomembne za razumevanje celote. V nasprotju s prejšnjimi objavami tu načne širšo temo:

Abeceda je sredstvo komunikacije med narodi [...]. Abecede sodobnih narodov so še vedno na isti ravni nepopolnosti in šibkosti, kot so bile že na samem začetku, ko so jih narodi začeli uporabljati. Skoraj vsi evropski narodi, razen Rusov, Srbov in Grkov, so sprejeli abecedo starih Latincev in so zamudili priložnost, da v njej pripravijo nove znake za zvoke jezikov. (Poklukar b. l.)

Vidimo, da o drugem sistemu pisanja v uporabi pri slovanskih jezikih – cirilici – Poklukar ravno tako nima visokega mnenja. Čeprav je osnovana na grški unciali, je »neprijetna, okorna in kvadratasta« in po njegovem mnenju ne preveč berljiva. Zato je kot osnova za dodajanje črk v latinični alfabet neprimerna. Poklukar tukaj že daje prednost latinici: zaradi svoje preprostosti in lepote je najboljša osnova za univerzalno abecedo. Nove črke bi morale imeti takšno obliko in razmerja kot latinica, na podlagi zgodovinskih informacij pa bi bilo po njegovem mnenju mogoče uskladiti zvoke vseh znanih jezikov vseh celin, ne da bi dodali veliko novih črk: po njegovem mnenju bi lahko vse te zajeli v treh ali največ treh abecedah in pol.

Slika 1: Letak *Universal-Alphabet*

Poklukar v svojem letaku analizira latinsko, grško, hebrejsko, koptsko abecedo, arabske, sirske in samaritske abecede ter trdi, da je našel ključ za vzpostavitev »načel sinteze določene« oz. pravilne oblike črk.⁵ Kot razlaga, je odkril določeno matematično podlago, ki vsebuje ne samo skupna načela za doseganje analogije in pravilnosti, temveč tudi neskončen prostor možnosti za oblikovanje črk. S tem misli »težko predstavlljivo in nepredvidljivo število povsem novih, povsem regularnih oblik črk, ki so narejene z ne več kot tremi ali štirimi potezami«. (Poklukar b. 1.) Zanimiva je tudi njegova razlaga, da glavna merila za izbiro črk niso le preprostost, optična lepota in nezahtevnost pisanja, temveč tudi to, do katere mere oblika vizualno ponazarja zvok.

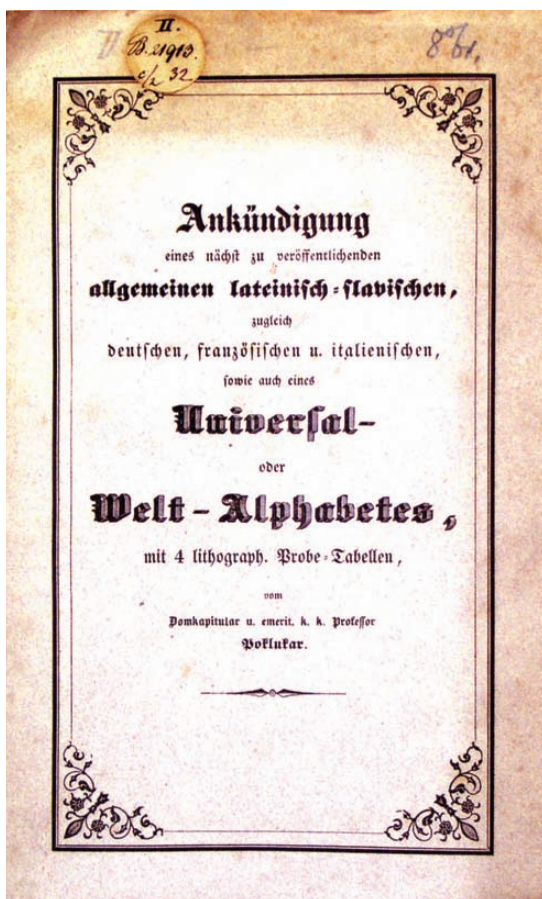
Brošura *Ankündigung*

Naslednja stopnja projekta je brošura *Ankündigung* (Poklukar 1851–1858), ki obsega 42 strani, vzporedno z njo pa je izšla tudi dodatna litografija z naslovom *Brevi Manu-Vorschlag* (Slika 2). Publikacija ima pet delov: v prvem Poklukar predstavi svoja stališča o pomanjkljivostih čeških diakritičnih znakov; v drugem pojasni razloge za svojo analizo latinice in predstavi njene rezultate; v tretjem opiše svoj sistem za univerzalno slovansko abecedo; v četrtem podrobno pojasni vse detajle abecede; v zadnji, peti del pa že vključi tudi izboljšave.

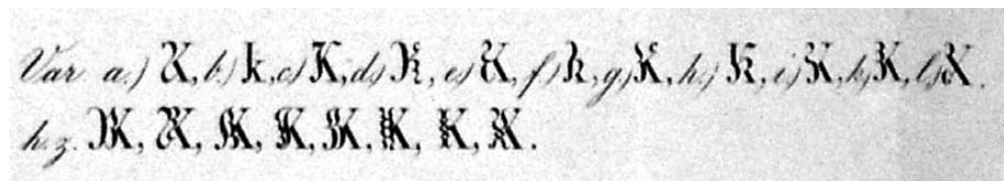
5 »Den Schlüssel zur alphabetischen Synthetik oder regelmäßigen Buchstabenbildung.«

Poklukar razlaga, da bi morale biti črke oblikovane v skladu z optičnimi pravili, privlačnostjo in lepoto (Poklukar 1851–1858: 6). Po njegovem so strešice estetsko »pohabljene«, diakritični znaki pa utrujajo oko zaradi svoje pogostosti in nefunkcionalnosti: tiskana abeceda je neudobna za branje, ko pišemo, pa dodajanje diakritičnih znakov ustavlja potek peresa, kar je popolnoma neekonomično. Omenja celo stroške tiskarjev, ki so morali prilagajati svinčene črke.

Poklukar analizira, katere črke v abecedi manjkajo, če bi želeli zajeti vse slovanske glasove.⁶ V analizi latinice pride do zaključka, da bi bile lahko vse nove črke oblikovane iz treh primarnih potez in da je lahko vsaka črka latinične abecede zapisana na različne načine, ne da bi izgubila primarni značaj. Nekaterne njegove trditve imajo trhlo osnovo. Ves čas se npr. sklicuje na »principe sinteze«, ki pa jih nikoli ne razloži. Za primer lahko podamo njegovo »računanje točnega števila načinov«, s katerimi lahko definiramo in zapišemo črko *k*. Za obe verziji (minuskulo in majuskulo) matematično naračuna od 2197 do 950.881.373 možnosti vizualizacije. Nekaj teh variant je ilustriranih v njegovi tabeli *Brevi Manu-Vorschlag* (Slika 3).

Slika 2: Brošura *Ankündigung*

Slika 3: *Brevi Manu-Vorschlag*, črka *k*

6 Njegova univerzalna abeceda naj bi zajela vse posebne glasove ruskega, srbskega, ilirskega, slovenskega, češkega, zgornjelužiškega in poljskega jezika ter bi bila primerna tudi za nemščino, francoščino in italijanščino. Navaja, da latinici manjkajo trije samoglasniki za slovenščino in še dva za druge slovanske jezike, pa tudi 19 soglasnikov za slovanske jezike.

Po njegovem morajo biti črke v oblikah in potezah preproste: manj potez ko imajo in preprostejše ko so, lažje se berejo in pišejo. Za Poklukarja je najpomembnejši del lepote črke regularnost,⁷ ki vpliva na branje. Če je ni, oko črko zazna prehitro in to moti ritem. Poklukar pravi, da nobena črka ne more imeti obeh podaljškov iz črkovnega pasu, navzgor in navzdol, saj to moti lepoto pisanja in tipografije. Na drugi strani pa je zelo koristno, če določene črke presegajo srednji črkovni pas, saj to omogoča razlikovanje med njimi. Poklukar ni iskal rešitev samo za tipografsko (kovinsko) črko, temveč tudi za pisane oblike črk. To je pomenilo popolnoma drugačen problem, in kot se vidi iz litografskih tabel, je oblikoval številne različice, preden je bil zadovoljen z rezultatom.

Pri Poklukarju je presenetljivo njegovo globoko analitično ukvarjanje s tipografijo. Povezava med vizualnim in slušnim je bila zanj izredno pomembna in eno od pravil, ki jih je postavil, je bilo, da mora oblika črke odsevati glas, ki ga črka ponazarja. Pri oblikovanju črke je predlagal navadni latinični *o* za zaprti zvok in odprto obliko *o* za odprti zvok (Slika 4). Za črko *e* je predlagal tri različne oblike (Slika 5). Prav tako je pri vizualnih rešitvah poskušal upoštevati povezave med nepalataliziranimi in palataliziranimi fonemi. To je pri določenih črkah naredil tako, da je glavno potezo ali element nepalatalizirane osnovne črke opremil z okroglim ali ukrivljenim elementom.

[illegible]

Slika 4: *Brevi Manu-Vorschlag*, zaprti in odprti o

[illegible]

Slika 5: *Brevi Manu-Vorschlag*, črka e

Njegov pristop k oblikovanju sičnikov in šumnikov je bil takle: najprej jih je razdelil v štiri skupine (preprosta in sestavljena oblika ter njuni palatalizirani različici) in uporabil zgornje razmišljanje:

- nepalatalizirani sičniki (c, s, z) imajo bolj ravne linije in zasedajo srednji črkovni pas,
- palatalizirani sičniki imajo bolj okrogle elemente in zasedajo srednji črkovni pas,
- nepalatalizirani šumniki (č, š, ž) imajo bolj ravne linije in se raztezajo onkraj srednjega črkovnega pasu,
- palatalizirani šumniki imajo bolj okrogle elemente in se raztezajo onkraj srednjega črkovnega pasu.

7 »Regelmäßigkeit.«

BREVI MANU-VORSCHLAG											
No.	notacije v drugih jezikih				predlog I.		predlog II.		predlog III.		dodatne varianete
	latinita	nemški jezik	francoski jezik	italjanski jezik	češki jezik	tiskarska črka	pisana črka	tiskarska črka	pisana črka	tiskarska črka	pisana črka
[ts]											
[tʃ]											
[e]											
[ɛ]											
[ə]											
[f]											
[h]											
[x]											
[k]											
[l]											
[ʎ]											
[n]											
[ɲ]											
[ŋ]											
[o]											
[ɔ]											
[z]											
[ʒ]											
[s]											
[ʃ]											
[v]											
primer molitve Očenaš 1. v slovenščini / gajici 2. v Poklukarjevih črkah 1. variante (tiskarska črka) 3. v Poklukarjevih črkah 1. variante (pisana črka)											

Slika 7: *Brevi Manu-Vorschlag*, shematični prikaz

Poklukar v četrtem poglavju brošure natančno razloži razloge za izbor in oblikovanje črk, pa tudi vsako individualno črko oz. glas, s katerim se je ukvarjal. Obseg tega članka žal ne dopušča podrobnejše razlage, iz tabele pa je razvidno, da je praktični del raziskovanja zagotovo prešel več različnih stopenj. Poklukar namreč poskuša z več različicami, a se potem v razlagi včasih vrne k začetni verziji in jo razglasi za najprimernejšo. Prav tako vidimo, da njegove ideje občasno niso bile vizualizirane, kot bi si želel:

Tukaj moram tudi omeniti, da se mnoge posamezne črke, še posebej v III. predlogu in v rubriki z variantami, litografu bolj ali manj niso posrečile; kar pa ne sme biti preveliko presenečenje, raje naj bo razlog za občudovanje, da mu je, ne glede na velike težave, ki so bile nujno povezane s tem prvim poskusom, delo v celoti tako čudovito uspelo. (Poklukar 1851–1858: 31)

Projekt vizualizacije tolikšne količine glasov na podlagi obstoječe latinice še zdaleč ni bil preprost. Rešitve so se tu in tam preveč približale že obstoječim črkam latinice in so torej kršile pravilo o razlikovalnosti. Spet druge niso zadostile Poklukarjevim estetskim kriterijem ali preprostosti pisanja v rokopisni verziji. Obsežnost naloge in sprotna nova spoznanja so bili izziv, na podlagi katerega je Poklukar do leta 1861

izdal še naslednjih devet litografskih tabel. Vanje so vedno vključeni primeri besedil v slovenskem jeziku, ki so litografirani že v novih verzijah abecede (Slika 8).

Reklama Ljubljanskih Novic mesca Januarja 1861. № 5.

Poskušnja

novih domestivnih čerk za Slovenski alfabet.
Tretjiga z mnogimi novimi čerkami pomnoženiga natisa.

<i>Ilirske.</i>	c	č	z	ž	s	š	é	k	lj	nj	é. ó. h. t
<i>I. Nove. preodm.</i>	2 (2)	ij, u (u)	s	j, j (j)	c (c c)	ch, g (w, w, z, z)	e	k	f	n	é - r
<i>II. preodm.</i>	2 (2)	ij, n (j, n, n)	•	g, s (h)	•	y (y) u, y	z (z)	x	l	n	ó - e
<i>III. preodm.</i>	z (z, z)	z, z (z)	•	y, y (j, y)	•	g, a, g, w, g	z (z)	ae, st	l	n	h. t - fi

A. Oče naš s čerkami Ilirskiga alfabeta.

Oče (otce) naš, kteri si v nebesih! posvečeno bodi tvoje ime, doidi nam tvoje kraljestvo, zgodi se tvoja volja, kakor na nebu, tako na zemlji. Daj nam dans naš vsakdanji kruh in odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom, in ne vpelji nas v skušnjavo, temuž reši nas od hudiča. Amen.

B. Oče naš z novimi čerkami I. II. in III. preodmena. (Verschlag.)

I. Oje (otze) nadh, kteri ci v nebecih! poevengeno bodi tvoje ime, doidi nam tvoje kraleetvo, sgodi ce tvoja vola, kakor na nebu, tako na semfi. Daj nam dane nadi vsakdani kruhi in odpusti nam nadi dolge, kakor tudi mi odpudhamo svojim dolmnikom, in ne vpefi nac v ekudnavo, temuu

Slika 8: *Poskušnja novih domestivnih čerk za Slovenski alfabet* (Poklukar 1861)

Univerzalne abecede po svetu

Če pogledamo širši kontekst, vidimo, da so ideje univerzalnega jezika obstajale že v 17. stoletju, a so temeljile na filozofsko-teoretičnih vprašanjih. V nasprotju s tem se razprave v 19. stoletju osredotočajo na praktičnost in uporabnost, saj so na to vplivali povečanje trgovine, potovanja in potrebe verskih misijonov.

Med avtorji, ki so delali na tem področju,¹⁰ sta bila npr. William Jones (1764–1794) in grof de Volney (1757–1820). Slednji je v oporoki namenil denar za natečaj za univerzalno abecedo in v okviru projekta sta bili razviti dve rešitvi (Lepsius 1981: 21). Veliko dela na tem področju je opravil tudi Isaac Pitman (1813–1897), ki je razvijal fonografske sisteme in stenografijo. Izumitelji so se zavedali, da dokler njihovi znaki ne bodo na voljo v tiskarnah, velikega vpliva ne bodo mogli imeti. Pitman je zato za fonetično abecedo, ki sta jo izdala skupaj z Alexandrom Johnom Ellisom leta 1847, naročil tiskarske črke (Slika 9) in projekt je kasneje vplival na razvoj mednarodne fonetične abecede (IPA). Še dva zelo podobna projekta sta Bellova univerzalna abeceda (Bell 1867) in Lepsiusova standardna abeceda (Lepsius 1855).

10 Za širši kontekst in mnogo bolj poglobljene analize priporočam knjigo Umberto Eco, *Iskanje popolnega jezika v evropski kulturi* (Ljubljana: Založba / *cf., 2003).

THE ENGLISH PHONOTYPIC ALPHABET.

VOWELS.				CONSONANTS.			
No.	Type.	Example of its sound.		No.	Type.	Example of its sound.	
LONG.				20	P p	rope	rop
1	E e	eel	el	21	B b	robe	rob
2	A a	ale	al	22	T t	fate	fat
3	Ā ā	alms	qmz	23	D d	fade	fad
4	Θ θ	all	el	24	Ɔ ɟ	etch	eq
5	Ɔ o	ope	op	25	J j	edge	ej
6	W u	food	fud	26	C c	leek	lec
SHORT.				27	G g	league	leg
7	I i	ill	il	28	F f	safe	saf
8	E e	ell	el	29	V v	save	sav
9	A a	am	am	30	ʇ t	wreath	ret
10	O o	olive	oliv	31	ʇ d	wreathe	red
11	U u	up	up	32	S s	hiss	his
12	W u	foot	fut	33	Z z	his	hiz
DIPHTHONGS.				34	Σ f	vicious	vɟʃʌs
13	ʇ j	isle	ɟl	35	Ɔ ʒ	vision	vɟʒʌn
14	Ɔ ɔ	oil	el	36	R r	for	fer
15	Ɔ ɔ	owl	ɔl	37	L l	fall	fel
16	U u	mule	mul	38	M m	seem	sem
COALESCENTS.				39	N n	seen	sen
17	Y y	yea	ya	40	Ɔ ŋ	sing	sin
18	W w	way	wa				
ASPIRATE.							
19	H h	hay	ha				

Slika 9: Pitmanova in Ellisova fonetična abeceda

V teh projektih obstaja veliko vzporednic s Poklukarjevimi rešitvami: obsegali so veliko verzij, zajeti so želeli vse jezike sveta, vsebovali so tako tiskarske kot rokopisne

črke, vsak glas je imel svoj simbol, znaki so bili osnovani na latiničnih oblikah itn. Žal pa najzanimivejši vidik te primerjave – ali je Poklukar vedel za te razprave in kako bi lahko vplivale nanj – ostaja neznan, saj nobenega od teh projektov nikjer ne omenja.

Sklep

Kljub vsem prizadevanjem Poklukarjeve rešitve niso niti malo navdušile javnosti, določeni članki so bili do njega izjemno kritični. Urednik je poskušal situacijo na več načinov omiliti z opombami na koncu člankov, vseeno pa je Poklukarju predlagal:

Naj nam verjamejo čast. gosp., ki nas hočejo osrečiti z novimi čerkami, [...] da vsi veliki stroški, ki jih darujejo blagi rodoljub abecednim »poskušnjam«, bi bili velika, velika dobrota domovini, ako bi ta dnar obrnili po kaki drugi poti slov. slovstvu v prid, ki bi njih ime zapisalo v zlate bukve domorodcev naših na veke! (Abecedar 1860: 417, op. ur.)

Poklukarjev projekt je bil utopično obarvan. Količina in kompleksnost gradiva sta bili sicer obratno sorazmerni z vplivom, ki ga je imel projekt na slovensko notacijo, a je vseeno zanimivo, da je Poklukar pridobil toliko znanja o tipografiji: uporabljal je tipografske izraze, razpravljal je o oblikah črk, njihovi povezavi z zvoki, o berljivosti in ekonomičnosti pisanja in tiska. V gradivu vseh metod ni razložil in samo predvidevamo lahko, da je razlog v tem, da je želel projekt tržiti v mednarodnem prostoru. Kljub vsemu pa njegov poglobljeni in temeljiti pristop, njegova podrobna analiza obstoječih sistemov, pisne razlage predlaganih črk in črke same niso samo zelo impresivni, temveč pomenijo tudi zanimiv dokument svojega časa.

Literatura

- ABECEDAR, 1860: Ozir na dozdanje slovenske alfabete – dovezete in ponujene. *Novice* 18/52. 415–417.
- BELL, Alexander Melville, 1867: *Visible speech: the science of universal alphabets; or selfinterpreting physiological letters, for the writing of all languages in one alphabet*. London, New York: Simpkin, Marshall & Co.
- LEPSIUS, Carl Richard, 1855: *Standard alphabet for reducing unwritten languages and foreign graphic systems to a uniform orthography in European letters*. London: Seeleys.
- LEPSIUS, Carl Richard, 1981: *Standard alphabet for reducing unwritten languages and foreign graphic systems to a uniform orthography in European letters*. Amsterdam: John Benjamins.
- LUKMAN, Franc Ksaver, 1933–1952: Poklukar, Jožef. France Kidrič, Franc K. Lukman (ur.): *Slovenski biografski leksikon II*. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka. 427–429.
- PODLIPSKI, 1849: Pišimo kakor smo pisali. *Novice* 20/7. 82–83.
- POKLUKAR, Joseph, brez letnice: *Universal-Alphabet. Anzeige der beiliegenden Schrift: Ankündigung eines allgemeinen Slavischen und Universal-Alphabetes [...], mit Nachtrag einiger nähern Andeutungen hinsichtlich des Inhaltes, und der diessfälligen Pränumerations-Erklärungen*. Laibach: Josef Blasnik.
- POKLUKAR, Joseph, 1849: Kako dolgo še ne bomo lažnivosti sojega pravopisa slovo dali? *Novice* 2, 4, 5, 7, 9, 11, 13, 14, 17, 18.
- POKLUKAR, Joseph, 1851a: Naznanilo. *Novice* 27/9. 132–133.
- POKLUKAR, Joseph, 1851b: Naznanilo. *Zgodnja Danica* 29. 120–121.
- POKLUKAR, Joseph, 1851c: *Brevi Manu-Vorschlag*. Laibach: Josef Blasnik.
- POKLUKAR, Joseph, 1851d: *Supplementblatt*. Laibach: Josef Blasnik.

- POKLUKAR, Joseph, 1851–1858: *Ankündigung eines nächst zu veröffentlichenden allgemeinen lateinisch-slavischen, zugleich deutschen, französischen, italienischen und eventuell auch eines Universal oder Welt-Alphabetes, mit Beigabe eines Brevi manu-Vorschlages des slovenischen Alphabetes als Probe*. Laibach: Druck von Ign. v. Kleinmayr et Fedor Bamberg.
- POKLUKAR, Joseph, 1853: *Schluss-Probeblatt*. Laibach: Josef Blasnik.
- POKLUKAR, Joseph, 1857: *Nachträgliches Probeblatt*. Laibach: A. Leykam's Erben Graz.
- POKLUKAR, Joseph, 1858: *Siebenter letzt-rectificirter Vorschlag [...]*. Laibach: Josef Blasnik.
- POKLUKAR, Joseph, 1860: Poskušnja [I.] novih domestivnih čerk za Slovenski alfabet. *Novice* 18/34 (avgust). 268–269.
- POKLUKAR, Joseph, 1860: Poskušnja [II.] novih domestivnih čerk za Slovenski alfabet (Druziga mnogo spremenjeniga natisa.). *Novice* 18/48 (november). 383–384.
- POKLUKAR, Joseph, 1861: Poskušnja [III.] novih domestivnih čerk za Slovenski alfabet. Tretjiga z mnogimi novimi čerkami pomnoženiga natisa. *Novice* 19/5 (januar).
- REISP, Branko, 2001: *Redki stari tiski*. Ljubljana: Slovenska matica.